

motijo oni. V zadnjem primeru pa bo ne sreča za vse skupaj!

Ta članek smo napisali, še preden je došla z Dunaja vest, da sta dr. Rybař in dr. Gregorin izstopila iz „Narodnega kluba“ in potemtakem tudi iz Šušteršičevega kluba. Z vso slovensko napredno javnostjo odobravamo tudi mi ta korak. Članek pa vendar objavljamo, da tudi v Trstu in na Krasu poblize spoznajo naše preljube klerikalce in se utrdijo v spoznanju, kako resnična je naša trditev v 10. točki našega članka.

Naš denarni zavod

Geslo: Kar plodono naložim, v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani.

registрована zadruga z omejenim jamstvom.

Promet do konca junija K 135.624.92.

Naznanilo. Kdor želi od zadruge kakih informacij, naj za odgovor priloži 20 h v pošt-nih znamkah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se ne odgovarja.

Uradne ure: Vsak četrtek od 1/2. — 1/3. popoldne in vsako soboto od 6.—7. zvečer.

Slovensko šolstvo v Trstu.

Sestavil in na XXIII. Zavezni skupščini v Trstu poročal Ferdo pl. Kleinmayr.
(Konec.)

Imamo pa še druge javne in zasebne šole v Trstu, ali naši kontroli se zasedaj odteguje določitev števila slovenskih otrok, ki zahajajo v te zavode, kjer nikdar ne zadoni sladka materina beseda. Ne prevzamem si tedaj naloge raziskovati tudi v tej smeri. Omenjam le, da je vpisanih naših otrok celo na šolah, kjer bi Slovence niti v sanjah ne iskal. Na nemški protestantski šoli je vpisanih lani (09.—10.) 22 Slovanov, na škedenjski šulferanjski letos (10.—11.) med 66 učenci 23 Slovencev, t. j. nad eno tretjino. In kdo jih šteje drugod!

Omeniti mi je še zasebno srbsko ljudsko šolo, ki je — če ne najstarejša — vsaj ena najstarejših slovenskih šol v Trstu in okolici. V slednjem desetletju kaže napredek od osmih učencev na 34. Letos je bil otvorjen tudi srbski otroški vrtec, ki bo razvoju od srbske cerkvene občine vzdrževani ljudski šoli gotovo dal krepkejši impulz.

In tako smo pregledali naše slovensko ljudsko šolstvo v Trstu in okolici in videli, da pohaja ljudske šole v okolici najmanj 3790 slovenskih otrok in omenjene ljudske šole v mestu najmanj 2055, ki jim pribijemo lahko iz omenjenih dveh nemških šol in srbske šole še 79 otrok. Imamo tedaj skupno 5924 (okroglo 6000) slovenskih otrok, ki po uradni statističnih podatkih pohajajo ljudske šole. Nad 2100 slovs. otrok bi bilo brez poštvovalnosti C. M. D. brez lastne strehe v mestu, a še teh je našlo jedva nekaj čez polovico domači krov pod okriljem družbinih šol. Rekel sem: okroglo 6000 ljudskošolskih učencev slov. narodnosti, rekel bi lahko: in še polovico več — in malo bi izgrešil. Vendar, ker sem človek statistike, držim se števil, ki sem jih dognal!

Obrnimo sedaj še pogled na naše srednje šolstvo v Trstu. Nu, tu bomo kmalu pregledali, ker „svojega“ na tem polju nimamo nič. Kar je, to so občinske italijanske in državne nemške srednje šole. Primimo se slednjih, ker v c. kr. nemško gimnazijo in c. kr. nemško realko zahaja še največ naše mladine. Tu sprejema tudi relativno obvezni pouk v slov. jeziku, na gimnaziji v osmih letcih, na realki le v treh. Tako je lani uživalo na gimnaziji od vpisanih 177 slov. učencev 159 ta pouk v materinščini tedaj 90.39%, na realki od 91 le 28, t. j. 30.76%. Pouk v materinščini je obvezen le za onega učenca, ki se je začetkom leta sam prigljal, da bo obiskoval teh par ur slovenščine. Nu, morda se sedaj vendar kaj izpremeni in bo obiskovanje slovenskih ur obvezno za vsa-

kega učenca slov. narodnosti. Neki zvon je v tem smislu že zadonel, ali s katerega zvonika je prišel glas, mi ni znano.

V boljše ilustracijo poznejših izvajanj naj navedem za slednje desetletje tabelo napredovanju:

1. c. kr. gimnazije:

Šol. leto	Skupno	Slovencev	Dруги Slovancov	Nemcev	Italijanov
1900.-01.	448	137	30	118	153
1901.-02.	432	136	23	122	141
1902.-03.	434	139	18	126	141
1903.-04.	444	141	18	132	140
1904.-05.	456	133	19	141	152
1905.-06.	482	142	26	139	162
1906.-07.	475	136	18	154	151
1907.-08.	492	138	24	144	142
1908.-09.	476	148	21	158	137
1909.-10.	539	177	24	181	142

2. c. kr. realke:

Šol. leto	Skupno	Slovencev	Dруги Slovancov	Nemcev	Italijanov
1900.-01.	443	54	6	141	229
1901.-02.	440	69	4	140	219
1902.-03.	467	77	7	157	219
1903.-04.	441	62	5	149	215
1904.-05.	437	61	5	141	221
1905.-06.	439	62	6	142	218
1906.-07.	472	71	5	167	220
1907.-08.	499	76	8	171	234
1908.-09.	502	85	10	176	226
1909.-10.	486	91	11	170	209

Izvajam vobče:

1. Naša mladina poseča bolj gimnazijo negoli realko, ker obstojajo glede tehniških študij žalibog še vedno predsodki v našem ljudstvu.

Odstotek slov. dijakov na gimnaziji variira med 28% in 38%, povprečno v desetih letih 30.70%, odstotek nemških dijakov na istem zavodu se izraža povprečno s 30.44%, italijanskih z 31.43%, drugih slovanskih s 4.74%. Slovanov je bilo tedaj na tej gimnaziji v slednjem desetletju povprečno 35.44% na leto. A učni jezik je nemški, učno osobje skoro izključno nemško!

3. Skupno število slovenskih dijakov na obeh državnih zavodih je bilo v letu 09.-10. — 268, a vseh slovanskih dijakov 303 proti 1025 vseh skupaj. Da število naših srednješolskih učencev na teh zavodih ni še večje, da, celo dvakrat toliko, so krive težkoče, ki jih prizadeva naši mladini nemški učni jezik. Saj se je vpisalo v minulem desetletju samo v gimnazijo 362 prvošolcev slovenske narodnosti, a skupno število slovenskih osmošolcev znaša v desetih letih le 72. Od 36.2% slovenskih prvošolcev pridemo na 7.2% osmošolcev. Blizu 300 učencev slovenske narodnosti je šlo tekom študij pet ribam, ki vsaj nemško ne znajo.

In kaj naj rečem sedaj? Skoro se bojim izreči kakšno, ker vsaka bi bila gorka. Ali kaj pomaga, četudi toplomer našega ogorčenja že več let stalno kaže 100 stopinj Celzija! Tu ni mesta ne časa za dolgovazne razprave, dnevi so dozoreli, delovanja treba! Čemu debatirati o edino pravem pedagoškem načelu materinega jezika kakor učnega jezika, saj je to vendar splošno veljavno načelo! Ali ne? Nevzdržne razmere silijo k rešitvi. Če se sodeželani italijanske narodnosti, ki imajo že cvetočo občinsko italijansko realko in gimnazijo, ravno zaradi tega ne razvne-majo preveč, moramo mi, tržaški Slovenci staviti v svoj šolski program ustanovitev slovenske realne gimnazije v Trstu potom države. Za rešitev tega nujnega vprašanja naj zastavijo poklicani naši faktorji vse svoje sile; hvaležno srce našega naroda jih bo plačalo.

Prehajam na posebne in strokovne šole v Trstu, kamor zahaja po večini naša mladina. V prvi vrsti sta to c. kr. pripravniči za srednje šole v Trstu in na Proseku. To sta nekaki šoli, kjer se usposablja našo slovensko ljudskošolsko mladino, da bo mogla prisostovati nemškemu pouku na c. kr. gimnaziji ali realki. Dokler sta slednja zavoda izključno nemška, je ta pripravniči — rekli bi — neko potrebno zlo, ki bi pa vsaj s sedanjim veljavnim učnim načrtom ne mogla obstajati, ko bi bilo preskrbljeno v zadostni meri za slovenske srednje šole v Trstu.

Napredek v obeh c. kr. pripravnicah je v razdobju 1900.—10. sledeči:

Šolsko leto.	Skupno štev.	Tržaška prip. (II. razr., 4 uč. sob.)	Proseška prip. (I. razr., 1 uč. soba.)
1900.-01.	96	67	29
1901.-02.	133	93	40
1902.-03.	101	65	36
1903.-04.	155	117	38
1904.-05.	158	118	40
1905.-06.	160	123	37
1906.-07.	182	142	40
1907.-08.	187	147	40
1908.-09.	216	182	34
1909.-10.	239	203	36

Dalje je na razpolago naši mladini zasebna trgovska šola s slovenskim učnim jezikom, ustanovljena (lani) in vzdrževana od slovenskih denarnih zavodov, v prvi vrsti od „Trgovske obrtne zadruge“, z dvema tečajema. Vpisanih je letos v:

1. pripravljalni tečaj 25 učencev,
2. I. tečaj 5 učencev.

Omenjam še zasebni zavod šolskih sester v ulici Pasquale Besenghi, ki je bil ustanovljen leta 1908.-09. ter se deli v 4 razredni dekliški licej in 1 razredno trgovsko šolo za deklice. Šolnina znaša za prvi 160 K letnih, za drugo 100 K letnih. Naslov šole in učni jezik je nemški, pouk v slovenščini neobligaten. V letu 1909.-10. je poučevalo na zavodu 17 učnih oseb, med temi 5 nun; po narodnosti 7 Slovencev, 9 Nemcev, 1 Italijan. Učenke po številu in narodnosti v šolskem letu 1909.-10.:

1. na liceju skupno 59 učenk, med temi 22 Slovenk, 4 Hrvatice, 13 Italijank, 20 Nemk. Obiskovalo slovenščino 10 učenk;
2. na trgovskem tečaju skupno 30 učenk, t. j. 12 Slovenk, 10 Italijank in 8 Nemk;
3. skupno Slovank tedaj 38 na 89 učenk.

Za odrasle vzdržuje mestni magistrat s hvalevredno doslednostjo, a žalibog malim uspehom zimske večerne šole s slovenskim učnim jezikom v okolici.

Za kaznjence je v kaznilnici pri Jezuvitih tudi notranja slovenska šola.

In s tem smo pri kraju s svojim pregledom slovenskega šolstva v Trstu in okolici. Skupno poseča tedaj ljudske, meščanske, posebne in srednje šole, kolikor namreč izkazuje to statistika, 6534 slovenskih otrok. To je število, nad katero lahko idemo v svoji cenitvi, pod pa ne! Koliko naše mladine je vpisane še v druge italijanske ljudske, srednje, obrtne in trgovske šole, to se odteguje našemu v pogledu!

Zaključujem v boljše ilustracijo naših šolskih razmer, da mesto Trst z okolico še danes nima deželnega šolskega zakona in deželnega šolskega sveta. Tudi to se bo moralo nekoč urediti.

Videli smo, kako malo imamo na šolskem polju tržaški Slovenci, videli smo, koliko nam še manjka. Krvavo čuti tržaški Slovenec to pomanjkanje slovenskih šol v Trstu in pogosto je že dvignil svoj glas, zahtevajoč to, kar mu gre po pravici in zakonu. Če se v drugih slovenskih pokrajinah po izvestnih demagogih zaslepljeno ljudstvo naravnost upira proti napredku šole, vidimo tu na tržaških tleh nasprotno gibanje. Klic po slovenski šoli tu ob sinjem morju ne bo tako kmalu potihnil. In če kdaj res utihne, tedaj bodite prepričani, da so se izpolnile tržaški Slovencem v tem pogledu prav vse želje, ali pa da je v območju staroslavne helebarde izumrl naš rod!

Iz naše organizacije.

Kranjsko.

Iz kočevskega okraja. Ker se je našemu poročevalcu menda skrhalo pero, dovolite, tovariš urednik, moji malenkosti nekoliko prostora za objavo nekaterih vrstic o gibanju našega malega učiteljskega društva, četudi je stvar že malo zastarela. A boljše pozno kot nikoli. — Vkljub neznosnim gmotnim in deloma tudi političkim razmeram smo priredili v tem letu dve zborovanji: 4. maja in 21. junija. Na prvem je tovariš-predsednik nadučitelj Štef-fančič v svojem nagovoru navajal razne ovire, ki otežkočujejo zborovanja, dal duška bridkim čuvstvom, prešinjajoča nas o priliki zopetne neugoditve naših prošenj za izboljšanje

plač ter iskreno pozdravil vse došla društvenike, zlasti najmlajše člane in članice, proseč jih, da vztrajajo na izbrani poti — t. j., da vstanejo zvesti člani društva in tako tudi idejam, ki jih zastopa. Saj je glavni naš namen prospel šolstva, povzdiga ugleda našega stanu, izboljšanje gmotnega položaja potom peticij z drugimi učiteljskimi društvi, nadaljnje izobraževanje itd. Društvo stremi za napredkom in je torej napredno. Ni pa liberalno v tem smislu namreč, kot je ljudstvo po zaslugi lažnjivega časopisja poučeno o tem pojmu. Pač pa smo liberalni v tem pomenu, da zahtevamo za vsakogar svobodo, naj vsakdo pri volitvah ali kjerkoli voli in sodi po svojem notranjem prepričanju. Tudi nam velja vera kot ena najdražjih narodovih svetinj, in sicer tako draga, da se nam stadi, da jo naši nasprotniki valjajo po političkem blatu.

O tem so tudi naši nasprotniki prepričani. A eno veliko napako imamo, zaradi katere smo tarča njihovih strupenih pušč: Mi nismo bili, nismo in ne bomo nikomur papučiče ali Pantoffeltierchen!

Nato se je v toplih besedah spominjal 13. marca t. l. umrlega bivšega tuokrajnega šolskega nadzornika A. Jeršinoviča, pri čemer je razen njegovih vrlin in zaslug omenjal tudi koncerta, ki ga je bilo učiteljsvo svoječasno priredilo njemu v čast. Končno je obžaloval, da je društvo zaradi premestitve na državno šolo v Trstu izgubilo vestnega blagajnika in enega najmarljivejših članov, tovariša Betrianija. Izreče mu zahvalo in želi mnogo sreče na novi poti, ki mu je odprta k dosegu lepše bodočnosti.

Po rešitvi nekaterih internih društvenih zadev je tovariš predsednik jel poročati o alkoholizmu v ljudski šoli.

Na podlagi izrekov raznih mož-strokovnjakov ter oprt na mnogo statističnih podatkov o zgodnji umrljivosti, blaznosti, posrovelosti značaja itd., je dokazoval kvarljivost alkohola z zdravstvenega, vzgojnega, gospodarskega in narodnega stališča. Za tem je razvil jasno učno sliko na podlagi dr. Weixelbaumovega učila „Schädigung lebenswichtiger Organe durch Alkoholgenuß“ ter k sklepu podal praktična navodila, kdaj naj se šolsko mladino, pa tudi odrasle, ki so naši znanci ali prijatelji, opozarja, oziroma svari pred zauživanjem alkoholnih pijač, predvsem pa žganja.

Referentovim besedam je zazvenelo živahno odobravanje. Po debati, v katero je med drugim z daljšim govorom posegel tovar. Verbič, je bil sprejet predlog, da se predlagane teze objavijo v Letopisu Slov. Šol. Matic.

Manj dobro je uspelo drugo zborovanje. Bila je namreč slaba udeležba, kar je pa zakrivilo le neugodno, vedno menjajoča se vreme in ker smo bili za slučaj neugodnega vremena določili Ribnico, za slučaj ugodnega pa Ortnek za zborovanje.

Pogrešali smo osobito poročevalca o kmetijskem ponku.

Na tem zborovanju je predsednik bodril k neprestanemu nadaljnemu izobraževanju. Nekaj idealnosti mora nas — pionirje kulture — preinjšati v kljub mogočnim jerobom, ki nas pritiskajo k tlom. Sicer moramo imeti veliko samozatajevanja, da se iz brihčaka idealnosti ne prekuženemo v megleno dolino letargije, toda izkušajmo, da se bo to za naš narod tako pogubonosno padanje ršilo le stopnjevaje, ako se že trajno ne moremo vzdržati kvšku. Zavedati se moramo, da imamo poleg poučevanja še važnejšo nalogo: likati za vse dobro spremljive nežne duše ljubljene mladine, in zavedati se moramo, da smo in moramo ostati med prvimi bakljenosci narodne prosvete.

Vršimo natančno svoje dolžnosti, da si zopet priborimo veljavo, ki so jo nam in šoli vzeli naši obrekovalci. Bodimo čebelice in vsi skupaj pridno donajajmo naši skupni matici — prosveti naroda.

Ako bomo pa zaradi neuslišanja naših gmotnih zahtev morali začasno prenehati z delovanjem — in to seve le po sklepu vseh učiteljskih društev na Kranjskem — in si vzeti z znane letošnje sklepe hrvaškega učiteljskega društva za vzor — tedaj pa glejmo, da ne bo izdajice med nami, nego da se bo vsak točno ravnal po navodilih — za pasivno rezistenco! Nihče manj tega ne želi kot on (predsednik), ali borba za naše zahteve, katerih uresničenje je nam tako potrebno kot koreninski sok za uspešno prospanje rastlin — ta borba bo morala postati vsakemu najsvetejša dolžnost. Takrat bomo morali reči: „Vsi za enega, eden za vse!“

Burna pohvala je pričala, da so odločne besede zadele ob pravo struno.

Blagajniško poročilo, ki je prišlo na to, izkazuje 278 K naloženega denarja ter 48 K čistega letošnjega preostanka od vplačane ud-nine. Dovolj ugodno stanje, ako upoštevamo, da šteje naše društvo le okrog 30 udov. Največ članov ima društvo letos, namreč 35. Ne bomo še podlaga njih pet! Tovariši, pogum in samozavest nas spremljati pri vseh naših delih in rekli bomo zdaj in vselej: Hrast se omaja in hrib, a hrbet naš se ne vkloni!

Nato je nastopil tovariš Grčar ter podal v jedernatem govoru svoje poročilo kot delegat, kar se je odobrjuje vzelo v vednost.